

Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 41

ХЕРСОН

2019

<i>Коленко В. В., Наконечна В. І.</i> Використання інтерактивних методів навчання в підготовці здобувачів освіти в умовах політехнічного коледжу	176
<i>Кондрашов М. М.</i> Подієво-рольова ситуація як механізм управління якістю STEM-освіти майбутніх учителів в умовах університету	183
<i>Любас А. А., Оборнев С. І.</i> Теоретичні передумови формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення	190
<i>Маслій О. М.</i> До проблеми теоретичної підготовки майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння	198
<i>Онуфрив А. Р.</i> Методологічні основи формування в майбутніх маркетологів англійської компетентності в професійно орієнтованому усному спілкуванні	206
<i>Пришляк О. Ю.</i> Культурологічні засади формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій	212
<i>Пугач С. С.</i> Розвиток правової компетентності фахівців-економістів у закладах вищої освіти	219
<i>Сабат Н. О., Сулим В. Т.</i> Формування лінгвокраїнознавчої компетентності майбутніх перекладачів з урахуванням полінаціонального характеру поширення англійської мови	226
Розділ 4. ТЕОРІЯ ЗМІСТУ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ	232
<i>Одайник С. Ф.</i> Особливості основних євроінтеграційних заходів у галузі загальної середньої освіти України	233
<i>Стойчик Т. І.</i> Парадигмальний підхід до управління якістю професійної освіти й навчання конкурентоздатних фахівців	240
Розділ 5. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА	246
<i>Федорченко Т. Є.</i> вплив факторів ризику соціального середовища на поведінку підлітків уразливих категорій.	247
<i>Стівак Я. О.</i> Акмеологічна складова професійної підготовки соціальних працівників	255
<i>Чайковська Г. Б., Главацька О. Л.</i> Екологічний підхід у професійній підготовці фахівців із соціальної роботи	261
Розділ 6. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ	267
<i>Базрій М. А.</i> Вимоги до вчителя у творах українських письменників Західної України кінця XVIII – 30-тих років XX ст.	268
<i>Касьян Т. К.</i> Формы и методы обучения декоративно-прикладному искусству в Екатеринославской губернии во второй половине XIX – начале XX века	276
<i>Кохановська О. В.</i> Джерельна база природничо-математичної освіти дівчат у навчальних закладах України XIX – початку XX століття	283
<i>Рябуха І. М.</i> Поняття сталого розвитку в морській освіті та підготовці фахівців початку XXI століття	289
<i>Сушко В. В.</i> Українізація шкіл на Півдні України в 1920–1928 роках: деконструктивні й конструктивні чинники	296
<i>Чух Г. П.</i> Періодизація розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін Півдня України	302
<i>Щетина Т. П.</i> Розвиток освітньої мережі Херсонської губернії (XIX – початок XX ст.)	308
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	316

Onufriiv A. R.

METHODOLOGICAL BASES OF BUILDING AN ENGLISH COMPETENCE IN PROFESSIONALLY-ORIENTED ORAL COMMUNICATION OF PROSPECTIVE MARKETERS

The article proves a potential impact of building in prospective marketers an English competence in professionally-oriented oral communication as being one of the most primary objectives of foreign language training of these specialists in higher educational institutions. The analysis of methodological bases of building an English competence in professionally-oriented oral communication of prospective marketers has been conducted. The essence and structure of building an English competence in professionally-oriented oral communication of prospective marketers have been highlighted and it is defined as an ability of the aforementioned specialists to produce professionally-oriented oral communication in monological and dialogical forms in communicative situations of oral professionally-oriented communication. The structure of foreign language professionally-oriented competence in dialogues and monologues encompasses: speaking skills, receptive and reproductive language skills, declarative and procedural knowledge and communicative aptitudes. It has been established that competence, communicative activity-based, professionally oriented and context-based approaches are effective methodological basis of the process of building an English competence in professionally-oriented oral communication of prospective marketers. A number of the principles have been substantiated which lie in the basis of building an English competence in professionally oriented oral communication of prospective marketers and result from the aforementioned approaches, namely: taking into account the peculiarities of marketers' professional activity, modeling of learning activity of communicative situations of marketers' professional activity; active student's involvement into learning activity; topicality; a methodologically grounded combination of new and traditional teaching methods; complementarity. The accomplished analysis allows to ascertain that a complex of approaches and principles ensures effectiveness of the process of building an English competence in professionally-oriented oral communication of prospective marketers.

Key words: English competence in professionally-oriented oral communication, competence, communicative activity-based, professionally oriented and context-based approaches, principles, prospective marketers.

Дата надходження статті: «29» вересня 2018 р.

УДК 371.134:37

Пришляк О. Ю.*

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

У статті здійснено теоретичний аналіз культурологічних засад дослідження проблеми формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій. Закцентовано увагу на взаємозв'язку процесів культурної глобалізації та професійної підготовки фахівців соціономічних професій, адже саме вони в процесі професійної діяльності впритул стикаються з культурологічним різноманіттям клієнтів – представників різних етнокультурних груп. Розкрито змістову сутність поняття «культура» та її складових у баченні різних науковців (Дж. Ауенгаймер, Дж. Бенкс А. Кнап, Й. Ребейн, С. Гончаренко). Зазначено, що поняття «культура» належить і до фундаментальних категорій філософії освіти. Охарактеризовано основні функції культури з позицій її впливу на полікультурну освіту (за А. Могильним): людинотворча, пізнавальна, перетворювальна, освітня, інформаційна, комунікативна, оцінювальна (аксіологічна), світоглядна, інтегративна. Актуалізовано проблему знаходження спільних, об'єднуючих різні культури елементів, взаємовизнання духовних цінностей народів світу в умовах полікультурного суспільства, що охоплює не лише культурологічні, але й соціально-економічні та політичні його складові.

*© Пришляк О. Ю.

Здійснено порівняльний аналіз понять «полікультурне суспільство» й «мозаїчна культура». Окреслено сутність культурологічної сформованості особистості в контексті культурологічної глобалізації – особливий тип інтеграції індивіда в культурне середовище полікультурного суспільства на основі досвіду соціалізації членів певної етнічної спільноти та засвоєності домінуючих у ній духовно-культурних цінностей. Уточнено поняття «культурний капітал», що є сприйняттям і засвоєнням особистістю духовно-культурних цінностей, притаманних певному суспільству.

Ключові слова: полікультурне суспільство, полікультурна освіта, професійна підготовка, міжкультурність, міжкультурна компетентність, фахівці соціономічних професій, культура, культурологія.

Кінець ХХ й початок ХХІ століть ознаменувався прискоренням процесу культурної глобалізації, активізацією проникнення культурних елементів східних культур у європейський духовно-культурний простір і навпаки. Відповідно можна констатувати, що обмін культурно-духовними цінностями європейських, азійських та африканських народів наростає, стає все більш інтенсивним. Це дозволяє говорити про початок формування світової культури як єдиного цілого.

Культура народу не є статичною формою. Кожний історичний період накладає на неї свій відбиток. Накопичення культурних здобутків відбувається внаслідок як економічних, так і духовних чинників. Розширення міжконтинентальних економічних зв'язків зумовило пошвидшення контактів між замкнутими раніше на собі християнською, мусульманською, індуською, американською цивілізаціями. Їхні культурні здобутки й особливості все активніше контактують між собою, впливаючи на розмивання усталених духовно-культурних цінностей зазначених цивілізацій. Ці процеси все активніше впливають на етнічну та культурологічну ситуацію і в Україні. Усе це виводить на перший план проблему полікультурності, тобто проблему співіснування в одному суспільстві різних культур.

В основі будь-якого дослідження, пов'язаного з культурою, культурологією лежать концепції філософії культури. Поряд з тим важливо акцентувати увагу на тому, що дисциплінарні межі культурологічних концепцій достатньо неоднозначні. Не варто ігнорувати й взаємозв'язок філософії культури з філософськими концепціями загалом, адже без методологічної опори на метафізику, трансцендентальну філософію, концепції філософії культури виглядають дещо поверхневими. Водночас філософія культури має чітке прагматичне спрямування. Це дозволяє осмислити й усвідомити логіку функціонування різних цивілізацій та їхніх культур, їхню підпорядкованість загальним принципам побудови культурних символів, створити в кінцевому підсумку наукове уявлення про цілісність культурологічної основи різних цивілізацій. Важливим у цьому контексті вбачається зв'язок процесів культурної глобалізації та професійної підготовки фахівців соціономічних професій, адже саме вони в процесі професійної діяльності впритул стикаються з культурологічним різноманіттям клієнтів – представників різних етнокультурних груп. Усе це актуалізує необхідність упровадження полікультурної освіти в закладах вищої освіти України, метою якої є формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій.

За останній період вітчизняні та зарубіжні дослідники накопичили певний досвід дослідження теоретичних і практичних засад впливу культурологічних процесів на підготовку фахівців у вищих закладах освіти.

Основу дослідження проблеми формування міжкультурної компетентності на культурологічних засадах становлять філософські наукові теорії та концепції щодо соціокультурного простору (В. Буяшенко, Т. Кучинська, Є. Ліввіна, Л. Сілкина, О. Шакірова та ін.), теорія діалогу культур (М. Бахтін, В. Біблер, Ф. Гогартен, О. Розеншток-Хюссі, Г. Коен, Ф. Ебнер та ін.), концепції міжкультурної комунікації (Є. Верещагін, О. Гуренко, В. Костомаров, О. Садохін, Г. Трегер, Е. Холл та ін.), теорії

взаємодії культур та їхнього діалогу (І. Алексашенкова, Т. Астафурова, І. Борисова, Р. Горшкова та ін.), концепція розвитку етносів (Ю. Бромлей, А. Гелнер, Г. Парсонс та ін.), теорія адаптації особистості до іншого культурного середовища (В. Крисько, Д. Річардсон, Т. Стефаненко та ін.), концепція «культурних відмінностей» (С. Гайтанидес, П. Бордо, Х. Тейлор та ін.), положення про закономірності та умови розвитку особистості, формування в неї потреб у пізнанні культурно-духовних здобутків людства (Г. Балл, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Максименко, А. Маслоу, О. Пехота, Н. Щуркова та ін.), теорія культурологічного підходу в навчанні (Д. Воронін, В. Гриньова, В. Полторацька та ін.).

Таким чином, проблема запровадження культурологічного підходу в контексті посилення полікультурної складової в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій є актуальною, проте недостатньо дослідженою й потребує доопрацювання.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз культурологічних засад дослідження проблеми формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій.

В основі осмислення сучасних культурологічних процесів сьогодення лежать розмірковування над поняттям «культура». Саме остання, як симбіоз духовних символів різних цивілізацій, продукує їхні духовні цінності та моральні норми, визначає сутність у житті суспільства.

На думку Дж. Ауенгаймера, культура як сукупність духовно-моральних цінностей є визначальною в реальному житті особистості [13, с. 185].

А. Кнап розглядає поняття «культура» у вигляді певного контрольно-спонукального механізму, який мотивує людей дотримуватися визначених духовних цінностей та визначає відповідні зразки поведінки [17, с. 71].

Й. Ребейн вважає, що культура – це система духовних цінностей, певних правил поведінки; традицій, звичаїв, обрядів. Сюди ж неюхідно віднести й матеріальні здобутки цивілізацій (архітектуру, живопис, музику, письмові твори тощо) [18, с. 62].

На думку С. Гончаренка, культура є результатом матеріальної й духовної діяльності багатьох поколінь людей, про що свідчать матеріально-духовні здобутки різних народів. Культуру необхідно поділити на матеріальну й духовну. Духовна більш консервативна, що пов'язано, насамперед, із релігією, яка власне й диктує її в багатьох народів. Духовна культура кожного народу унікальна, і разом з тим має багато спільного з іншими культурами. Саме це дозволяє висловити припущення, що в сучасному світі є значні можливості для зближення різних культур, до пошуку взаємосприйняття духовно-ціннісних надбань культур народів світу [2, с. 239].

Значну увагу у своїх працях американський дослідник Дж. Бенкс присвятив визначенню складових компонентів культури. На його думку, до них необхідно віднести:

- духовні та морально-етичні цінності різних народів, які складають основу стандартних правил поведінки індивіда в суспільстві. Завдяки їм одна культура відрізняється від іншої;
- мови різних народів. Саме завдяки їм відбувається освоєння духовно-культурних цінностей особистості в процесі її соціалізації, здійснюється міжкультурна комунікація;
- невербальна комунікація, що дозволяє індивіду знайомитися із здобутками культури за допомогою знакових систем, а також культурних артефактів;
- культурна когнітивність, сутність якої полягає у виокремленні здобутків культури свого народу як унікальної та неповторної;
- культурна ідентифікація (у процесі соціалізації індивід ідентифікує себе із культурними здобутками власного народу, завдяки культурній ідентифікації він сприймає культурні здобутки свого етносу як особистіно ціннісні та значущі) [14, с. 10].

Аналізуючи поняття «культура» у філософському контексті, можна стверджувати, що вона належить і до фундаментальних категорій філософії освіти. На сьогодні існує

багато підходів до опрацювання цієї дефініції саме в освітньому контексті. Зокрема, на міжнародній конференції «Культура і освіта» (Мехіко, 1982 р.) було визначено самоцінність існуючих культур і їхнього впливу на освітню галузь таким чином:

- існуючі світові культури є безцінним духовно-культурним скарбом світової цивілізації. Особливості вираження культур, традиції, звичаї й обряди народів світу повинні не тільки зберігатися, але й примножуватися та розвиватися;

- самоцінність кожної культури демонструє багатогранність духовних здобутків різних цивілізацій, створює можливості для більш гармонійного розвитку відносин між представниками культур світу;

- міжнародні культурні контакти, а також участь у спільних культурологічних проєктах сприяють розвитку культур, сприйняттю іншопольтурних духовних цінностей;

- усі культури народів світу є рівноцінними і рівнозначними, обов'язком міжнародної спільноти має стати турбота про збереження культурної самобутності кожного народу [5, с. 59].

Опрацювання категоріально-понятійного апарату філософії культури й культурології в контексті запровадження полікультурної освіти вимагає уточнення функцій культури. Зокрема, А. Могильний вважає, що культура виконує такі провідні функції:

- найперша функція культури – людинотворча. Саме суспільно-культурне середовище в сукупності з іншими чинниками формує певний тип особистості;

- у пізнавальній функції культури виражені її властивості втілювати в певний конкретно-історичний час результати пізнання світу;

- у перетворювальній функції необхідно виділити здатність суб'єкта – людини пристосовувати світ для задоволення своїх потреб;

- освітня функція культури полягає в залученні особистості до засвоєння нагромаджених людством знань, у формуванні духовно-ціннісного світу особистості, її загальноосвітніх і професійних умінь та навичок;

- інформаційна функція культури дозволяє особистості активно засвоювати різноманітну інформацію;

- комунікативна функція є фактично механізмом реалізації інформаційної функції;

- оцінювальна або аксіологічна функція культури за певної стійкості ціннісних орієнтацій для конкретного кола людей передбачає мінливість і різноманітність культурологічних цінностей;

- світоглядна функція відповідає за формування світогляду особистості;

- інтегративна функція відповідає за синтез різних культурних здобутків у єдину систему культури [6, с. 32-37].

Таким чином, можна відзначити факт, що культурна глобалізація все ж суттєво не вплинула на самобутність культур. Зокрема, у Хартії Землі (проголошена ООН у 2000 р.) стверджується, що «наше культурне розмаїття є безцінною спадщиною, й різні культури знайдуть свої шляхи до реалізації власного бачення стабільного способу життя» [10].

Таким чином, усе більш очевидною постає проблема знаходження спільних, об'єднуючих різні культури елементів, взаємовизнання духовних цінностей народів світу. Зокрема, С. Гатальська вважає, що «філософія культури прагне відшукати певну інваріантну систему цінностей, реалізацію якої ми й називаємо культурою, а також дедукувати ті загальні передумови, що роблять культуру можливою. Ця робота сама по собі веде до розуміння того, що певна універсальна система культурних цінностей справді існує й що форми її здійснення завжди залежать від історичних умов, тому постає філософсько-культурологічне завдання розробити погляд на культуру під кутом зору розрізнення притаманного їй типу, духу епохи, цивілізаційних відмінностей та діалогічних перспектив» [1, с. 30].

Очевидним постає необхідність порівняння таких понять, як «полікультурне суспільство» й «мозаїчна культура». На нашу думку, полікультурне суспільство є більш широким поняттям, що охоплює не лише культурологічні, але й соціально-економічні та політичні його складові. Натомість поняття «мозаїчна культура» вбачається духовно-культурним підґрунтям полікультурного суспільства.

У контексті пошуку інтегруючих елементів різних культур не можуть не привернути увагу розміркування Р.Шведера: «Не існує жодного окремого соціокультурного середовища, незалежного від людських способів добування з нього смислів і можливостей; будь-яка людина знаходить свою суб'єктність та індивідуальне психічне життя шляхом добування смислів і можливостей із соціокультурного середовища та їхнього використання. Реальністю XXI століття постає так звана «мозаїчна культура». Її все більше починають сприймати, як інтегруючу складову різних культур і їхніх духовних цінностей [19, с. 2].

На думку групи науковців (В. Шейко, В. Богуцький), «виявити й ефективно охопити єдність у різноманітті культур можна тільки в разі, якщо народи будуть знати один про одного, створювати те, що їх об'єднує, зближує, виявляти шляхи співробітництва для досягнення спільних цілей. Народам і культурам необхідно вийти за межі стадії однієї лише толерантності й піднятися до стадії активного й добродійного взаємного співробітництва. Щоб такий перехід відбувся, необхідне розуміння, породжене контактами й досягнуте за допомогою комунікації. Отже, можна стверджувати про виникнення такого феномену, як «мозаїчна культура». Останню науковці розглядають, як певний симбіоз культурних цінностей різних народів. Саме на базі виникнення «мозаїчної культури» і постає полікультурне суспільство і його цінності [12, с. 477-478].

На думку групи дослідників (М. Кухта, І. Чейпеш), інтеграція особистості в «мозаїчну культуру» відбувається в такій послідовності:

– «визнання, тобто культурні відмінності приймаються, як об'єктивний стан суспільства;

– адаптація – усвідомлення того, що культура – це не статичний стан, а процес, у якому людина може тимчасово поводитися толерантно по відношенню до іншої культури, не відчуваючи при цьому загрози для цінностей власної культури;

– інтеграція – повне пристосування до іншої культури, тобто здатність до обдуманого вибору поведінки в специфічній ситуації взаємодії з представниками інших культур [11, с. 209].

Поряд з цим Н. Лебедева звертає увагу на те, що прийняття особистістю «мозаїчної культури» – далеко не простий процес, адже культура представників однієї етнічної спільноти при контактах з представниками інших етнічних груп виконує функцію своєрідного фільтра, тому людина, як правило, оцінює особливості прояву інших культур з позицій власної культурної ідентичності [4, с. 13].

У сучасному глобалізованому світі, особливо це стосується країн Північної Америки і Європейського Союзу, реальністю вже є існування полікультурного суспільства. Це вимагає від особистості сприйняття нових духовно-культурних цінностей, притаманних саме такому суспільству. Зокрема, І. Степаненко вважає, що «по-перше, людина має усвідомити, що тільки через «уписання» себе в духовну структуру полікультурного суспільства вона спроможна знайти своє місце в цьому суспільстві. По-друге, людина має поставитися до нових полікультурологічних реалій, як до необхідної умови її життєвої орієнтації, відкрити серед культурних цінностей полікультурного суспільства ті, які найбільшою мірою відповідають потребам та прагненням її внутрішнього духовного світу [8, с. 112].

Пристосування або зміна ціннісно-культурологічних основ особистості проходить далеко не безболісно, у цілому залежить від рівня культурологічної сформованості особистості. Зокрема, Н. Лебедева трактує поняття «культурологічна сформованість

особистості» в контексті культурологічної глобалізації так: «концепт культурологічно сформованої особистості означає особливий тип інтеграції індивіда в культурне середовище полікультурного суспільства на основі досвіду соціалізації членів даної етнічної спільноти та засвоєності домінуючих у ній духовно-культурних цінностей [4, с. 97].

Формування полікультурного суспільства проходить не безболісно, необхідні компромісні зусилля, виникнення бажання представників різних культур чимось поступатися один одному у визначенні спільних духовно-культурних цінностей, поряд з тим це не означає відмову від власних національних цінностей. Вони продовжують існувати в полікультурному суспільстві, лише дуже повільно трансформуючись у щось спільне. Зокрема, А. Лапшин стверджує, що «усвідомлення розходжень в ідеях, звичаях, культурних традиціях, властивих різним народам, вимагає побачити загальне й різне в різноманітних культурах, поглянути на культурні цінності, традиції власного суспільства очима представників інших народів» [3, с. 47].

У контексті нашого дослідження увагу також привертає поняття «культурний капітал». На думку П. Бурд'є, культурний капітал – це сприйняття й засвоєння особистістю духовно-культурних цінностей, притаманних певному суспільству. Він здобувається, набувається в процесі соціалізації особистості, ознайомлення із культурними здобутками народів світу; інтеріоризується, переходить із освоєних знань у певні світоглядні переконання [15, с. 170].

У своїй класифікації П. Бурд'є визначив такі складові культурного капіталу:

- час, за який він здобутий (зусилля затрачені на освіту);
- особистісні культурні надбання (знання культурологічного характеру, духовно-культурні ідеали);
- матеріальні культурні здобутки (власні книги, колекція музичних творів, картин тощо) [15, с. 28].

Аналізуючи поняття «культурний капітал», П. Сорокін особливу увагу звернув на соціокультурні взаємодії індивідуума. Зокрема, він вважає, що «особа, суспільство і культура є неподільною тріадою:

- особа як суб'єкт взаємодії людей між собою;
- суспільство як сукупність взаємодіючих осіб з його соціальними відносинами і процесами;
- культура як сукупність значень, цінностей і норм, якими володіють взаємодіючі особи, і сукупність носіїв, які об'єктивують, соціалізують і розкривають ці значення. Жоден з членів цієї неподільної тріади (особа, суспільство і культура) не може існувати без двох інших [7, с. 276].

Отже, як стверджує А. Гідденс, функціонування сучасного суспільства прямо залежить від стану взаємовідносин і взаємодій різних етнічних груп, їхньої толерантності, сприйняття духовно-культурних цінностей інших етнічно-культурних суспільних груп, від рівня взаємовідносин між ними. Зазначені відносини і взаємодії визначаються станом рівня культурної освіченості, толерантності, засвоєння культурних цінностей, які домінують у цьому суспільстві [16, с. 228].

Таким чином, у сучасному світі кожна особистість контактує із культурологічною реальністю, перед нею постають певні виклики культурологічного характеру, адже культурна глобалізація ставить її перед необхідністю обрання орієнтації на національні культурні та інші цінності, які домінують у галузі життєдіяльності людини. Реальністю постає ситуація культурологічного вибору, коли одна група цінностей починає домінувати або заперечувати іншу. Як стверджує О. Стовпець, це суттєво впливає на ціннісні орієнтації й духовні уподобання особистості, може призвести до світоглядно-ціннісної кризи й втрати національно-культурної ідентичності [9]. За таких умов можемо стверджувати, що доцільність нашого наукового дослідження визначається необхідністю обґрунтування дослідження проблеми посилення полікультурної

складової в навчальному процесі вищих навчальних закладів у зв'язку зі швидким формуванням полікультурного суспільства в Україні, а також дослідження взаємовідносин різних культур та їхніх впливів на процес професійної підготовки фахівців соціономічної сфери.

Осмилення проблеми визначення культурологічних засад полікультурної освіти як базової основи формування полікультурної компетентності потребує подальших наукових розмірковувань, зважаючи на нерозробленість концептуальних засад формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій.

Література:

1. Гатальська С. М. Філософія культури: підручник. К.: Либідь, 2005. 328 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 374 с.
3. Лапшин А. Г. Международное сотрудничество в области гуманитарного образования: перспектива кросс-культурной грамотности. *Кросс-культурный диалог: компаративные исследования в педагогике и психологии: сборник статей*. Владимир, 1999. С. 45-50.
4. Лебедева Н. Введение в этническую и кросс-культурную психологию. М.: Ключ-С, 1999. 224 с.
5. Лиферов А. П. Глобальное образование – пути интеграции мирового образовательного пространства. М.: Высшая школа, 1997. 216 с.
6. Могильний А. П. Культура і особистість. К.: Вища школа, 2002. 304 с.
7. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество. М.: Политиздат, 1992. 542 с.
8. Степаненко І. В. Метаморфози духовності в ландшафтах буття. Харків: Основа, 2002. 256 с.
9. Стовпець О. В. Вплив глобалізації на культуру та цінності людства. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/vkhnu/tk/829/2.html>
10. Текст Харити Земли. Париж, ЮНЕСКО, 14.03.2000 г. URL: <http://hngasu.ru/bibl/voda&zemlja/hartiya.pdf>
11. Чейпеш І., Кухта М. Соціалізація в умовах трансформації культури. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 34. С. 207-209.
12. Шейко В. М., Богуцький В. М. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації: др. пол. XIX – поч. XXI ст.: монографія. К.: Генеза, 2005. 592 с.
13. Auenheimer G. Interkulturelle Kompetenz: ein neues Element padagogischer Professionalitat. Munchen: Druckerei Sommerda GmbH, 2002. S. 183-205.
14. Banks J.A. Citizenship education and diversity: Implications for teacher education. *Journal of Teacher Education*. 2001. № 52 (1). P. 5-16.
15. Bourdieu P. The Forms of Capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. N.Y.: Greenwood, 1985. 248 p.
16. Giddens A. Capitalism and Modern Social Theory: An Analysis of the Writings of Marx, Durkheim and Weber. Cambridge University Press. 1971. 261 p.
17. Knapp A. Interkulturelle Kompetenz: eine sprachwissenschaftliche Perspektive. Munchen: Druckerei Sommerde GmbH, 2002. S. 63-80.
18. Rehbein J. Interkulturelle Kommunikation. Frankfurt. M.: Veritas, 1985. 145 s.
19. Shweder R. Preview: A. Colloguy of Culture Theorist Shweder and Le Vine. *Culture Theory. Essays on Mind, self and Emotion*. Cambridge University Press, 1984. P. 1-24.

Pryshlyak O. Iu.

CULTURAL PRINCIPLES OF FORMATION THE INTERCULTURAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS OF SOCIONOMIC PROFESSIONS

The article deals with the theoretical analysis of the cultural principles of formation of intercultural competence of future specialists of socionomic professions. Attention is drawn to the interrelation of the cultural globalization and the professional training of specialists of socionomic professions, because it is precisely in the course of their professional activities that they are in direct contact with the cultural diversity of clients – representatives of various ethno-cultural groups. The essence of the notion «culture» and its components in the vision of various scholars (J. Auenheimer, J. Banks A. Knap, J. Rebein, S. Goncharenko) is revealed. It is noted that the term «culture» belongs to the fundamental categories of the philosophy of education. The main functions of culture from

the point of its influence on multicultural education (according to A. Mogilny) are characterized: human-oriented, cognitive, transformative, educational, informational, communicative, appraisal (axiological), world-view, integrative. The article deals with the problem of finding common, unifying various elements of culture, mutual recognition of the spiritual values of the peoples of the world in the conditions of a multicultural society that covers not only cultural, but also socio-economic and political components. A comparative analysis of the concepts «multicultural society» and «mosaic culture» is carried out. The essence of the culturological formation of the individual in the context of culturological globalization is outlined – a special type of integration of the individual into the cultural environment of a multicultural society based on the experience of socialization of the members of this ethnic community and the assimilation of the dominant spiritual and cultural values in it. The concept of «cultural capital» is specified, which represents the perception and assimilation of the personality of spiritual and cultural values inherent in a certain society.

Key words: multicultural society, multicultural education, vocational training, interculturalism, intercultural competence, specialists of socio-economic professions, culture, cultural studies.

Дата надходження статті: «15» вересня 2018 р.

УДК 378.01

Пугач С. С.*

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ-ЕКОНОМІСТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються різні підходи до розвитку правової компетенції майбутніх економістів у процесі фахової підготовки. Орієнтуючись на вимоги діяльнісного підходу, у процесі дослідження були визначені структурні компоненти правової компетентності економістів: когнітивний, мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний та інформаційно-логічний та окреслені шляхи їхнього розвитку.

Визначено, що процес формування правової компетентності компетенції студентів економічних спеціальностей має п'ять основних напрямків його реалізації в умовах закладів вищої освіти: отримання певного обсягу правових знань у процесі вивчення правових дисциплін, передбачених навчальним планом підготовки економістів відповідного закладу вищої освіти; включення правової інформації до програм усіх фахових дисциплін; розробка та впровадження факультативу «Правова підготовка економіста»; стимулювання студентів до участі в науково-дослідній роботі (конференції, олімпіади, міжвузівські змагання); розвиток мотивації до професійного самовдосконалення протягом навчання і, як результат, – у процесі подальшої фахової діяльності. Обґрунтовано педагогічні умови, які забезпечать ефективність концепції розвитку правової компетенції майбутніх економістів в закладах вищої освіти: формування стійкої мотивації до отримання та вдосконалення правових знань як одного з засобів професійного вдосконалення майбутнього фахівця з економіки; забезпечення взаємозв'язку фахових дисциплін зі змістом правових знань у процесі вирішення управлінських, проектних і технологічних завдань; використання в процесі навчання студентів економічних спеціальностей активних форм та методів навчання з метою опанування майбутніми фахівцями з економіки правового інструментарію для виконання майбутніх фахових завдань; методична підготовка викладачів до формування в майбутніх економістів правової компетенції; створення якісного навчально-методичного інструментарію з метою формування майбутніх економістів правової компетенції; використання інформаційних технологій у процесі розвитку правової компетенції майбутніх економістів.

Ключові слова: правова підготовка, фахівці економічного профілю, фахова підготовка, фахова компетентність, правова компетентність.

Ключовим викликом розвитку світової економіки стала глобалізація, яка визначає жорсткі вимоги до ринків робочої сили, товарів і послуг. У зв'язку з цим забезпечення

*© Пугач С. С.